

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Scenario's vrijwillige ouderbijdrage po en vo

- EINDRAPPORT -

Auteurs

Jacob van der Wel
Jolien Groot
Bjørn Dekker

Amsterdam, 26 januari 2018
Publicatienr. 17076
OND1362061

© 2018 RegioPlan, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van RegioPlan. RegioPlan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

0 Managementsamenvatting	1
0.1 De opdracht	1
0.2 De belangrijkste bevindingen	1
1 Inleiding	3
1.1 Motie Vermue en Van Dijk	3
1.2 Opdracht	3
1.3 Werkwijze	3
2 Alternatieven voor de vrijwillige ouderbijdrage	7
2.1 De huidige situatie	7
2.2 Alternatieve scenario's	7
3 Aanvullende aandachtspunten	11
3.1 Verschillen tussen primair en voortgezet onderwijs	11
3.2 De vrijwillige ouderbijdrage en overige schoolkosten	11
3.3 De kosten van tablets en laptops en onderwijs aan hoogbegaafden	12
3.4 Ondersteuning bij de betaling van schoolkosten	13
4 Voor- en nadelen van de scenario's	17
4.1 Toegankelijkheid van de school	17
4.2 Participatie aan activiteiten	17
4.3 Schoolkosten	17
4.4 Transparantie	18
4.5 Vrijwilligheid	18
4.6 Inspraakmogelijkheden	19
4.7 Het aanbod aan activiteiten	19
4.8 De uitvoeringspraktijk	19
4.9 Privacy	19
4.10 Overige aspecten	20
4.11 Draagvlak per scenario	20
5 Literatuurlijst	23

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Management- samenvatting

0

0 Managementsamenvatting

0.1 De opdracht

In Nederland mogen scholen aan ouders een bijdrage vragen voor extra voorzieningen en activiteiten, aanvullend lesmateriaal en festiviteiten waarvoor de school geen bekostiging van de overheid ontvangt. Deze bijdrage is vrijwillig en de school moet daar duidelijk over zijn. De bijdrage mag in geen geval de toelating van het kind tot de school in de weg staan. De school moet de hoogte van de ouderbijdrage en de bestemming daarvan voorleggen aan de medezeggenschapsraad die hier instemmingsrecht over heeft.

Ondanks deze spelregels is de vrijwillige ouderbijdrage aanleiding voor discussie tussen ouders en scholen. De mogelijke gevolgen van de ouderbijdrage voor de inclusiviteit van het onderwijs vormden voor de Tweede Kamer aanleiding om op 7 februari 2017 een motie aan te nemen waarin de Kamerleden Vermue en Van Dijk de regering verzoeken:

1. een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage;
2. te zorgen dat ouders op voorhand van het jaar geïnformeerd zijn over het totaalbedrag voor het gehele jaar van de vrijwillige ouderbijdrage.

Het ministerie van OCW heeft ons, RegioPlan, gevraagd om na te gaan wat de voor- en nadelen zijn van alternatieve scenario's, hoeveel draagvlak er is voor de verschillende scenario's en wat consequenties van deze scenario's kunnen zijn. Hiervoor hebben we gesproken met vertegenwoordigers van tien verschillende partijen (scholen, ouders, leerlingen, overheid) over de huidige situatie en vier mogelijke alternatieven hiervoor:

- maximering van de ouderbijdrage (het voorstel uit de motie);
- ouderbijdrage wordt inkomensafhankelijk;
- ouders bepalen zelf hoeveel ze willen bijdragen en waaraan dat wordt besteed;
- afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage.

0.2 De belangrijkste bevindingen

Over de toegankelijkheid van de scholen zijn de stakeholders het eens: geld mag hierbij nooit een rol spelen. Stakeholders onderschrijven dus het belang dat hieraan door de Tweede Kamer wordt gehecht en de wijze waarop dit ook in de wet is vastgelegd. Ook over de deelname aan activiteiten is een grote mate van overeenstemming; stakeholders vinden het onwenselijk dat leerlingen worden uitgesloten van activiteiten als hun ouders de ouderbijdrage niet (kunnen) betalen.

De keuze voor een alternatief voor de huidige vrijwillige ouderbijdrage blijkt geen kwestie van simpelweg de minnen tegen de plussen wegstrepen en kijken welk scenario daar vervolgens het beste uitkomt. Het hangt er ook van af welke aspecten het belangrijkste worden gevonden. De voorkeur van de meeste stakeholders lijkt uit te gaan naar huidige regeling, mits de uitwassen daarvan worden voorkomen. Dat kan als:

- de vrijwilligheid van de ouderbijdrage wordt gerespecteerd door de scholen;
- er heldere, landelijke afspraken zijn over welke kosten vrijwillig zijn (waaronder de vrijwillige ouderbijdrage) en welke niet;
- de scholen hier transparant over zijn;
- er wordt gehandhaafd op vrijwilligheid en transparantie.

Een aandachtspunt is dan nog de deelname aan activiteiten door leerlingen wier ouders de ouderbijdrage niet hebben betaald. Een van de stakeholders suggereert om hierover als sector onderwijs afspraken te maken.

Hoewel verschillende stakeholders menen dat maximering van de ouderbijdrage helderheid verschaft, is er geen meerderheid onder stakeholders die vindt dat maximering de oplossing is voor de huidige problemen rond de vrijwillige ouderbijdrage.

Inleiding

1

1 Inleiding

1.1 Motie Vermue en Van Dijk

In Nederland kennen we een vrijwillige ouderbijdrage. Scholen mogen aan ouders een bijdrage vragen voor extra voorzieningen en activiteiten, aanvullend lesmateriaal en festiviteiten waarvoor de school geen bekostiging van de overheid ontvangt. De huidige situatie roept discussie op tussen ouders en scholen. Hoewel de ouderbijdrage nadrukkelijk niet verplicht is, ervaart een deel van de ouders dat wel zo. Met enige regelmaat lezen we in de media dat er druk uitgeoefend wordt door een school op ouders om hen toch te laten betalen.

De mogelijke gevolgen van de ouderbijdrage voor de inclusiviteit van het onderwijs vormden voor de Tweede Kamer aanleiding om op 7 februari 2017 een motie aan te nemen waarin de Kamerleden Vermue en Van Dijk de regering verzoeken:

1. een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage;
2. te zorgen dat ouders op voorhand van het jaar geïnformeerd zijn over het totaalbedrag voor het gehele jaar van de vrijwillige ouderbijdrage.

Onze notitie concentreert zich op het eerste onderdeel van de motie.

1.2 Opdracht

De voorliggende notitie is bedoeld om input te geven voor een reactie op het verzoek tot het stellen van een limiet voor de vrijwillige ouderbijdrage. Hiervoor zijn enkele **alternatieve scenario's** voor de vrijwillige ouderbijdrage in kaart gebracht en vergeleken met de huidige situatie. Per scenario is vastgesteld:

- wat de *voor- en nadelen* zijn van de scenario's;
- of er *draagvlak* is bij relevante stakeholders voor deze scenario's;
- wat de *consequenties* van deze scenario's zijn (financieel, juridisch, organisatorisch, et cetera).

Verder staan we stil bij de verschillen tussen de po- en vo-sector en is de rol van digitale voorzieningen (aanschaf van laptop/notebook) ten aanzien van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage in po en vo meegenomen.

1.3 Werkwijze

Het onderzoek bestond uit de volgende stappen:

1. deskresearch;
2. gesprekken met deskundigen;
3. tussennotitie en overleg bevindingen met OCW;
4. gesprekken met stakeholders;
5. analyse en rapportage.

Stap 1. Deskresearch

Met een deskresearch hebben we informatie verzameld over mogelijke scenario's (bijvoorbeeld maximalisering, afschaffing van de ouderbijdrage) en de theoretische en praktische kenmerken van elk scenario. In de deskresearch hebben we gebruikgemaakt van toegepast (beleids)onderzoek, wetenschappelijke literatuur en artikelen in de media. In eerste instantie hebben we ons geconcentreerd op de situatie in Nederland, aanvullend hebben we gezocht naar voorbeelden uit het buitenland. Met name de ervaringen met de 'maximumfactuur' in het lager onderwijs in Vlaanderen bleken relevant.

Stap 2. Gesprekken met deskundigen

Parallel aan de deskresearch spraken we met vertegenwoordigers van Ouders en Onderwijs, het LAKS en de gemeente Amsterdam. Deze gesprekken waren meer oriënterend en bedoeld om een eerste beeld te krijgen van kenmerken van scenario's en wat er daar zoal omheen speelt. Elk van deze organisaties heeft op haar eigen manier ervaring met het onderwerp.

Stap 3. Tussennotitie en overleg bevindingen met OCW

Op basis van de deskresearch en de gesprekken met deskundigen is een tussennotitie opgesteld met daarin een compacte beschrijving van de verschillende scenario's en kenmerken. De notitie is besproken met de opdrachtgever (het ministerie van OCW). In de bespreking is ingegaan op de bevindingen tot dan toe en zijn de implicaties voor de volgende fase van het onderzoek besproken.

Stap 4. Gesprekken met stakeholders

Vervolgens hebben we de stakeholders in een telefonisch interview gevraagd te reflecteren op de betekenis van verschillende scenario's voor de onderscheiden groepen stakeholders met specifieke aandacht voor een aantal aspecten (die deels voortkwamen uit de eerste drie stappen, deels zich tijdens de gesprekken uitkristalliseerden).

A. Scenario's

1. De huidige situatie
2. Maximering
3. Een inkomensafhankelijke bijdrage
4. Ouders en scholen bepalen het zelf
5. Afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage

B. Stakeholders

1. Leerlingen en ouders
2. Scholen
3. Overheid (landelijk, regionaal)

C. Aspecten

- Toegankelijkheid van de school
- Participatie aan activiteiten
- Schoolkosten
- Transparantie
- Vrijwilligheid
- Inspraakmogelijkheden
- Het aanbod aan activiteiten
- De uitvoeringspraktijk
- Privacy
- Overige aspecten

Tijdens de gesprekken met de stakeholders is ook stilgestaan bij de wenselijkheid van eventuele toepassing van de scenario's.

We hebben in deze fase gesproken met (vertegenwoordigers van) Ouders en Onderwijs, VO-raad, PO-Raad, iScholen, AVS, Gemeente Amsterdam, Kinderombudsman Amsterdam, Inspectie van het onderwijs en Stichting Leergeld.

Stap 5. Analyse, rapportage en afronding

In de rapportage die nu voor u ligt, hebben we gezocht naar een manier om de uitkomsten uit de verschillende onderdelen te integreren en te zorgen voor een coherente beschrijving van de verschillende scenario's. We hebben hierbij gekozen voor een perspectief dat de voor- en nadelen van de scenario's beschrijft vanuit een aantal relevante aspecten. Daarna volgen:

- een overzicht van de scenario's met kenmerken in het kort;
- bespreking van enkele aanvullende aandachtspunten;
- een beschrijving van de voor- en nadelen van de scenario's op een aantal aspecten (toegankelijkheid, schoolkosten, transparantie, et cetera);
- de consequenties van en het draagvlak voor de verschillende scenario's.

Alternatieven voor de vrijwillige ouderbijdrage

2 Alternatieven voor de vrijwillige ouderbijdrage

2.1 De huidige situatie

Momenteel mogen scholen in het po en het vo ouders een bijdrage vragen voor extra voorzieningen en activiteiten, aanvullend lesmateriaal en festiviteiten waarvoor de school geen bekostiging van de overheid ontvangt.¹ De spelregels bij deze 'vrijwillige ouderbijdrage' zijn:

- Bij de bepaling van de hoogte van de ouderbijdrage en de bestemming ervan heeft de oudergeleding van de medezeggenschapsraad instemmingsrecht.²
- De schoolleiding stelt ouders in de schoolgids op de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage en wijst expliciet op het vrijwillige karakter van de bijdrage.³
- De toegankelijkheid van het onderwijs mag niet worden beïnvloed door de ouderbijdrage.⁴
- Als ouders de vrijwillige ouderbijdrage voor de overige schoolkosten niet betalen, biedt de school een voor de ouder kosteloos alternatief aan om een leerling wel het vastgestelde onderwijsprogramma te kunnen laten volgen.

Basisonderwijs

Er zijn geen landelijke afspraken over de hoogte van de ouderbijdrage. In de praktijk vragen de scholen in het basisonderwijs gemiddeld 42 euro aan de ouders van hun leerlingen (Inspectie van het onderwijs, 2014). Bij driekwart van de basisscholen bedraagt de gevraagde bijdrage niet meer dan 50 euro. Slechts 3 procent van de scholen vraagt meer dan 100 euro per jaar.⁵ De gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage in het po is in de afgelopen jaren (2000-2014) met iets meer dan 25 procent toegenomen (van 30 naar 42 euro) (Inspectie van het Onderwijs, 2014).

Voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs is het ingewikkelder om de gemiddelde hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage te bepalen, ook omdat er grote verschillen zijn tussen schoolsoorten en, daarbinnen, tussen leerjaren (Inspectie van het Onderwijs, 2012a). In het vo is de vrijwillige ouderbijdrage tussen schooljaar 2012-2013 en 2015-2016 op alle niveaus gedaald (SEO, 2016).

In het schooljaar 2015-2016 ging gemiddeld 16 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs niet mee op excursie vanwege de kosten. Scholen meldden dat meer ouders hun kind niet mee laten gaan vanwege de kosten (SEO, 2016). Ouders lijken weinig gebruik te maken van vrijstellingen: 82 procent van de scholen in het voortgezet onderwijs heeft in het schooljaar 2015-2016 geen korting of vrijstelling gegeven, slechts een klein deel van de ouders zegt een korting (2%) of volledige vrijstelling (2%) te hebben ontvangen. Dergelijke kortingen of vrijstellingen worden in 41 procent van de gevallen verstrekt omdat ouders meerdere kinderen op dezelfde school hebben en minder vaak vanwege de hoogte van het inkomen (in 18 procent van de gevallen) (SEO, 2016).

2.2 Alternatieve scenario's

De mogelijke alternatieven voor de huidige regeling die we bespreken, zijn:

- maximering van de ouderbijdrage;
- ouderbijdrage wordt inkomensafhankelijk;
- ouders bepalen zelf hoeveel ze willen bijdragen en waaraan dat wordt besteed;
- afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage.

¹ Welke activiteiten uit de vrijwillige ouderbijdrage worden gefinancierd, varieert behoorlijk tussen scholen (SEO, 2016). In deze notitie gaan we uit van een breed scala aan activiteiten, voorzieningen en middelen (waaronder laptops, tablets, et cetera), hoewel we het gemakshalve over extra activiteiten zullen hebben.

² Voor po: Artikel 13 lid 1, sub c WMS; voor vo: Artikel 14 tweede lid, sub c. en d. WMS.

³ Artikel 13 lid 1, sub e WPO; Artikel 24a WVO.

⁴ Artikel 40 lid 1 WPO; Artikel 27, lid 2 WVO.

⁵ De gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage in het PO is in de afgelopen jaren (2000-2014) met iets meer dan 25% toegenomen (van 30 naar 42 euro). (Inspectie van het onderwijs, 2014). In het VO is de vrijwillige ouderbijdrage tussen schooljaar 2012-2013 en 2015-2016 op alle niveaus gedaald (SEO, 2016).

1. De ouderbijdrage wordt gemaximeerd

Scholen vragen een bijdrage aan ouders, maar dit bedrag mag niet hoger zijn dan een door de overheid vastgesteld maximumbedrag.

Een van de alternatieven voor de vrijwillige ouderbijdrage is om een maximumbedrag vast te stellen dat scholen aan ouders mogen vragen. Dit is het alternatief dat ook in de motie van Van Dijk en Vermue wordt genoemd.

Basisonderwijs

In Vlaanderen bestaat er sinds 2008 een maximering van de ouderbijdrage in het primair onderwijs, de zogenaamde 'maximumfactuur'. Deze maximumfactuur is ingesteld om te voorkomen dat onderwijsgebonden kosten en de bijdragen die scholen vragen invloed hebben op de schoolkeuze van ouders en een uitsluitend effect hebben (Vlaams Parlement, 2011). In feite zijn er voor het primair onderwijs twee maxima bepaald die in 2012 opnieuw zijn vastgesteld:

1. Een *scherpe* maximumfactuur voor extra's zoals daguitstappen, een tijdschrift, een museumbezoek, zwemmen. Deze varieert van 25 euro (voor 2-3 jarigen) tot 65 euro (voor leerlingen in het primair onderwijs) per leerjaar.
2. Een minder scherpe maximumfactuur voor alle meerdaagse uitstappen. Deze bedraagt 390 euro per leerjaar en geldt alleen voor leerlingen in het primair onderwijs.

Voortgezet onderwijs

Hoewel er in Vlaanderen wel wordt gesproken over de invoering van een maximumfactuur in het vo zijn de regeringspartijen daarover verdeeld (De Morgen, 2016). De Vlaamse minister van Onderwijs, Hilde Crevits (CD&V), merkt op dat de maximumfactuur in het vo complexer is dan die in het po, gezien de totaal verschillende kosten voor verschillende opleidingen (De Redactie, 2016). Doordat de kosten voor de verschillende opleidingsrichtingen en daarbinnen nogal uiteenlopen, wordt invoering van een maximering als een 'ingewikkelde oefening' gezien (De Morgen, 2016).

In de provincie Antwerpen is desondanks een maximumfactuur voor het vo ingevoerd, waarbij de kosten voor de verschillende richtingen verschillen, met een 'zo laag mogelijke drempel', schommelend rond de 300 euro, met enkele uitschieters boven de 400 euro (De Standaard, 2017). Ervaringen hiermee zijn, volgens een gedeputeerde voor onderwijs van de Provincie Antwerpen, dat het meer planning en denkwerk vergt, maar niet ten koste gaat van het cultuur- en sportaanbod (Radio 1, 2017).

Enkele overwegingen bij dit scenario:

- De gemaximeerde ouderbijdrage kan vrijwillig of verplicht worden gesteld.
- De hoogte van het maximumbedrag kan variabel worden vastgesteld: ieder jaar opnieuw, of juist niet, verschil voor de leeftijd van kinderen.
- Ouders kunnen, via de MR bijvoorbeeld, bij de vaststelling van het bedrag en de afspraken over de besteding ervan worden betrokken.

2. De ouderbijdrage is inkomensafhankelijk

Het bedrag dat scholen aan ouders vragen is afhankelijk van het inkomen van de ouders.

Een tweede alternatief is dat de ouderbijdrage inkomensafhankelijk wordt gemaakt. In dat geval zou elke leerling van de school deelnemen aan dezelfde extra activiteiten, ongeacht het bedrag dat de ouder betaalt. In Nederland zijn er enkele scholen die dit al toepassen: in het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs is er bijvoorbeeld sprake van twee basisscholen⁶ die de ouderbijdrage koppelen aan het inkomen (Inspectie van het Onderwijs, 2014, p. 13). Bekend is verder dat veel vrije scholen (zowel po als vo) een vrijwillige ouderbijdrage naar draagkracht vragen.

Enkele overwegingen bij dit scenario:

⁶ Uit een steekproef van 151 basisscholen waarvan er 34 de ouderbijdrage koppelen aan gezinsfactoren als aantal kinderen en inkomen.

- De inkomensafhankelijke ouderbijdrage kan vrijwillig of verplicht worden gesteld.
- In de systematiek kan eventueel rekening worden gehouden met de gezinsgrootte (korting als er meer kinderen naar school gaan).
- Ouders kunnen, via de MR bijvoorbeeld, bij de vaststelling van het bedrag (bijvoorbeeld over de hoogte en de gehanteerde systematiek) en de afspraken over de besteding ervan worden betrokken.

3. De ouders bepalen zelf hoeveel ze willen bijdragen en waaraan dat wordt besteed

Anders dan in het huidige scenario ligt het initiatief bij de ouders: zij stellen de hoogte van de ouderbijdrage en de besteding daarvan vast.

In het huidige scenario hebben ouders, via de MR, invloed op de vaststelling van de hoogte van de ouderbijdrage en de bestemming ervan. In dit alternatief gaat hun invloed verder: ouders beslissen welke activiteiten ze willen, wat ze daaraan willen en kunnen bijdragen en op welke wijze ze de school ondersteunen bij de uitvoering van de activiteiten. De rol van de school is dan voornamelijk uitvoerend.

Enkele overwegingen bij dit scenario:

- Ook deze vorm van ouderbijdrage kan vrijwillig of verplicht worden gesteld.
- De overheid blijft op afstand en gaat ervan uit dat de ouders en de scholen er samen uitkomen. Eventuele geschillen kunnen bijvoorbeeld bij een neutrale partij worden voorgelegd.
- Er kan eventueel rekening worden gehouden met de gezinsgrootte (korting als er meer kinderen naar school gaan).

4. De (vrijwillige) ouderbijdrage wordt volledig afgeschaft

Scholen mogen geen bijdrage meer vragen voor aanvullende schoolkosten.

Feitelijk gaat het om een verbod om een bijdrage te vragen voor activiteiten die in een recente brief van de Inspectie aan de besturen voortgezet onderwijs (Inspectie, 2017a) onder de *derde categorie* vallen, overige schoolkosten waarvoor de school geen geld van de overheid ontvangt.⁷ Voor lesmaterialen en schoolboeken (in de brief is dit de *eerste categorie*) en materialen en gereedschappen (de *tweede categorie*) blijft het beleid ongewijzigd.

Enkele overwegingen bij dit scenario:

- In een onderzoek van de Inspectie (2012a, p. 24) stellen vo-scholen de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage niet te kunnen missen.
- Gemiddeld vragen Nederlandse basisscholen per leerling een ouderbijdrage van 42 euro. Als scholen de activiteiten die ze met de ouderbijdrage financieren in stand willen houden na een eventuele afschaffing van de ouderbijdrage moet er in het basisonderwijs dus 42 euro per leerling uit andere bronnen komen. Voor het voortgezet onderwijs kunnen we dezelfde redenering volgen, hoewel het lastiger is hier een gemiddelde vast te stellen. In het volgende hoofdstuk lichten we dit toe.

⁷ Zie ook paragraaf 3.2.

Aanvullende aandachtspunten

3

3 Aanvullende aandachtspunten

Voordat we ingaan op de voor- en nadelen van de verschillende scenario's willen we kort stilstaan bij een aantal punten die min of meer losstaan van de scenario's, maar die wel een rol spelen bij de gedachtenvorming over de ouderbijdrage.

3.1 Verschillen tussen primair en voortgezet onderwijs

Hoewel de systematiek rond de vrijwillige ouderbijdrage in het basisonderwijs gelijk is aan de systematiek in het voortgezet onderwijs, zijn er behoorlijke verschillen tussen het po en het vo. Deze verschillen liggen met name in de hoogte van de bedragen en de aanvullende zaken waarvoor de scholen kosten in rekening brengen. Bij een eventuele invoering van een ander scenario in Nederland zal recht moeten worden gedaan aan de verschillen in complexiteit tussen po en vo.

Basisonderwijs

In Nederland is de vrijwillige ouderbijdrage in het primair onderwijs doorgaans lager dan in het voortgezet onderwijs (Vergeer & Bosman, 2004). Uit het al eerder aangehaalde rapport van de Inspectie van het Onderwijs naar de vrijwillige ouderbijdrage in het primair onderwijs (2014) komt naar voren dat de gemiddelde ouderbijdrage tijdens die meting op 42 euro per jaar lag; 97 procent van de basisscholen vroeg een vrijwillige ouderbijdrage van minder dan 100 euro. De groep scholen die een hoge 'ouderbijdrage' vraagt is dus relatief klein, maar de bijdrage die deze scholen vragen kan behoorlijk oplopen.

Voortgezet onderwijs

Binnen het vo zijn er grote verschillen tussen de schoolsoorten en tussen de leerjaren binnen de schoolsoorten. Het is daarom lastig om een 'gemiddelde ouderbijdrage' te bepalen (Inspectie, 2010). Bovendien zijn de kosten van extra schoolactiviteiten in de bovenbouw van het vo anderhalf (aldus scholen) tot twee (volgens ouders) keer hoger dan in de onderbouw (SEO, 2016). De hoogte van de ouderbijdrage in het po neemt toe (Inspectie, 2014), terwijl deze in het vo wat lager lijkt te worden (SEO, 2016).

3.2 De vrijwillige ouderbijdrage en overige schoolkosten

In de Schoolkostenmonitor stelt men dat er grote verschillen zijn tussen scholen **in wat ze wel en niet tot de vrijwillige ouderbijdrage rekenen**. In het po is dat over het algemeen heel beperkt; in een enkel geval brengt de school aanvullende kosten in rekening voor bijvoorbeeld gymkleding of excursies. In het vo speelt dit in sterkere mate. Hieronder gaan we daar nader op in.

"De kosten die onder de vrijwillige ouderbijdrage vallen, verschillen per school. In het ene uiterste betreft het een verzameling van alle kosten die een school in rekening brengt bij ouders, waaronder ook de kosten voor excursies. In dat geval betreft het de enige kostenpost en ontvangen ouders slechts één betaalverzoek per jaar. In het andere uiterste ontvangen ouders meerdere betalingsverzoeken per jaar, waarvan de vrijwillige ouderbijdrage vaak de eerste in het schooljaar is. Bij het vergelijken van de vrijwillige ouderbijdrage tussen scholen is het daarom van groot belang om goed de kostenposten vast te stellen die eronder vallen."
Bron: Schoolkostenmonitor 2015-2016 (Van den Berg et al. 2016)

In een brief aan de besturen voortgezet onderwijs (Inspectie, 2017a) benoemt de Inspectie drie soorten schoolkosten:

1. Kosten voor *lesmaterialen en schoolboeken* die een leerling in een specifiek leerjaar nodig heeft. Deze kosten komen voor rekening van de school.
2. Kosten voor *materialen en gereedschappen* die persoonsgebonden zijn, meerdere jaren meegaan en/of door meerdere kinderen binnen één gezin kunnen worden gebruikt. De school kan hiervoor een bijdrage vragen via de vrijwillige ouderbijdrage als de school materialen in bruikleen geeft, dan wel aanschaft voor de leerlingen. Als een ouder de school niet wil betalen voor de aanschaf of het gebruik van het materiaal, is de ouder zelf verantwoordelijk voor de aanschaf hiervan.

3. *Overige schoolkosten* waarvoor de school geen geld van de overheid ontvangt en waarvoor de school een bijdrage in de vorm van de vrijwillige ouderbijdrage kan vragen. Ouders zijn niet verplicht deze bijdrage te betalen.

Veel scholen vragen een bijdrage aan ouders die ze de ‘vrijwillige ouderbijdrage’ noemen. Onder de schoolkosten die de school in rekening brengt naast de ‘vrijwillige ouderbijdrage’, kunnen posten zijn die formeel ook vrijwillig zijn. Ouders kunnen niet altijd het onderscheid maken tussen wat vrijwillig is en wat niet. De discussie over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage gaat dus ook over hoe deze bijdrage zich verhoudt tot andere schoolkosten die de school, naast de ‘vrijwillige ouderbijdrage’, bij de ouders in rekening brengt en of deze vrijwillig zijn of niet.

Op het geheel van de schoolkosten in het vo is de post ‘vrijwillige ouderbijdrage’ relatief klein (ruwweg tussen 10 en 20 procent, zie tabel 3.1). Het zijn de andere posten die de schoolkosten in het vo opdrijven.

Tabel 3.1 Gemiddelde schoolkosten in het vo volgens de ouders (2015-2016, per schoolsoort)

	Gemiddelde schoolkosten	Vrijwillige ouderbijdrage	% van de schoolkosten
brugklas	370	41	11%
vmbo	405	60	15%
havo	505	67	13%
vwo	555	85	15%
praktijkonderwijs	205	36	18%

* Bron: Schoolkostenmonitor 2015-2016 (Van den Berg et al. 2016)

3.3 De kosten van tablets en laptops en onderwijs aan hoogbegaafden

In haar meest recente jaarverslag, De Staat van het Onderwijs 2015-2016, stelde de inspectie:

“Daarnaast verplichten besturen of scholen ouders soms ten onrechte een ‘vrijwillige’ bijdrage te leveren voor zaken die gratis behoren te zijn. We treffen dit bijvoorbeeld aan bij regelingen voor hoogbegaafde kinderen en bij de aanschaf van bepaalde leermiddelen zoals tablets.” (Inspectie van het Onderwijs, 2017).

Tablets en laptops

In het onderwijs wordt steeds meer gebruikgemaakt van digitale middelen als tablets en laptops. De vraag wie de kosten daarvan moet dragen, leidt tot veel discussie tussen ouders en scholen. Ouders en Onderwijs signaleert dat er scholen zijn die ouders onder druk zetten om een tablet of een laptop aan te schaffen (zie Maandbericht Ouders & Onderwijs, September 2016).

Uit de Schoolkostenmonitor van 2015-2016 blijkt dat in het voortgezet onderwijs 20 procent (praktijkonderwijs) tot ongeveer de helft (vmbo, havo en vwo) van de ouders kosten voor ICT heeft gemaakt. De kosten voor ICT die aan ouders in rekening worden gebracht zijn ook significant gestegen sinds schooljaar 2012-2013 (SEO, 2016).

De Inspectie hanteert als uitgangspunt dat “Op het moment dat scholen volledig of grotendeels schoolboeken vervangen door digitaal lesmateriaal en het bezit van een laptop of tablet voor het leerproces noodzakelijk is geworden, dienen scholen hierin zelf te voorzien.” (zie brief van de Inspectie aan de besturen voortgezet onderwijs, d.d. 24 mei 2017). Scholen menen echter dat ze hiervoor onvoldoende budget hebben en vragen vaak een bijdrage aan de ouders, zonder daarbij expliciet te maken dat deze kosten vrijwillig zijn.

Verschillende stakeholders plaatsen ook een inhoudelijker kanttekening bij de aanschaf van tablets of laptops: er zijn scholen die er veel werk van maken de ouders te bewegen zo’n apparaat aan te schaffen,

terwijl het apparaat niet of maar mondjesmaat wordt benut in het onderwijs. De indruk is dat er scholen zijn die de tablet of laptop voornamelijk gebruiken in de promotie van de school.⁸

Hoogbegaafdenonderwijs

Naast de kosten voor tablets en laptops wijst de Inspectie in het eerder aangehaalde citaat op de doorberekening van de kosten voor onderwijs aan hoogbegaafden aan de ouders. In antwoord op vragen van kamerlid Siderius (SP) aan staatssecretaris Dekker of hij van mening is dat onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen vrij toegankelijk moet zijn, en of hij het wenselijk dat er een verplichte eigen bijdrage van ouders wordt gevraagd, zei de staatssecretaris:

"Ik ben van mening dat het onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen net als voor andere leerlingen vrij toegankelijk en kosteloos moet zijn. De samenwerkingsverbanden passend onderwijs moeten voorzien in een passend aanbod voor elke leerling, ook voor hoogbegaafde leerlingen." (Antwoord van Staatssecretaris Dekker (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (ontvangen 14 april 2016)).

3.4 Ondersteuning bij de betaling van schoolkosten

Voor ouders die de vrijwillige ouderbijdrage niet kunnen betalen, zijn er, afhankelijk van wat hun inkomen is en waar ze wonen, verschillende voorzieningen die hen daarbij kunnen ondersteunen.

Van overheidswege zijn dat bijvoorbeeld het Kindgebonden budget en de Tegemoetkoming scholieren:

- Ouders met kinderen van 12 tot 18 kunnen, afhankelijk van de hoogte van hun inkomen en vermogen, een verhoging van het Kindgebonden budget ontvangen. Het gaat om een bedrag van 234 euro voor 12- t/m 15-jarigen en 417 euro voor 16- en 17-jarigen (bedragen in 2017). De verhoging is bedoeld als een tegemoetkoming voor schoolkosten.
- Jongeren van 18 jaar of ouder in het voortgezet onderwijs kunnen eventueel een Tegemoetkoming scholieren aanvragen. Deze bestaat uit een basistoelage en een inkomensafhankelijke aanvullende toelage.

Veel gemeenten komen ouders tegemoet. De manier waarop ze dat doen, kan sterk uiteenlopen. In een gemeente als Amsterdam bestaan er verschillende regelingen waarvan ouders gebruik kunnen maken naast elkaar.⁹ Specifiek gericht op de vrijwillige ouderbijdrage is bijvoorbeeld de pilot in Amsterdam waarin de school de vrijwillige ouderbijdrage van de gemeente (afdeling Armoedebestrijding) ontvangt als de school de Stadspas¹⁰ van de leerling scant. De school ontvangt 50 euro per gescande Stadspas. In september 2016 begon de pilot met vier basisscholen in Amsterdam Zuidoost. Dit schooljaar (2017-2018) is de pilot uitgebreid naar 35 tot 45 basisscholen (gemeente Amsterdam, 2017b en 2017c). Verschillende andere grote gemeenten kennen een vergelijkbare voorziening.

Ouders kunnen ook een beroep doen op private organisaties. Een voorbeeld daarvan is stichting Leergeld. Stichting Leergeld kent lokale afdelingen¹¹ die het laatste vangnet vormen voor kinderen van 4 tot 18 jaar die sociaal geïsoleerd dreigen te raken, omdat hun ouders de kosten van bijvoorbeeld een schoolreisje of het lidmaatschap van een sportvereniging niet kunnen opbrengen. In 2016 heeft de stichting ruim 80.000 kinderen geholpen. Het aandeel van de onderwijsgerelateerde aanvragen neemt toe en ligt momenteel op 59 procent. De aanvragen hebben niet alleen betrekking op de vrijwillige ouderbijdrage, maar ook op de atlas, de rekenmachine, sportkleding, het schoolreisje en, steeds vaker, op de tablet of laptop.

⁸ Om de schoolkeuze in het voordeel van de school te laten uitvallen.

⁹ NRC Handelsblad (17 oktober 2017).

¹⁰ De Stadspas kan door Amsterdammers worden aangevraagd (voor zichzelf en hun kinderen) wanneer het gezinsinkomen maximaal 120 procent van het bijstandsniveau bedraagt en het gezin over een laag eigen vermogen beschikt.

¹¹ Volgens de website (www.leergeld.nl) zijn er 99 lokale Leergeld-stichtingen actief die gezamenlijk ondersteuning bieden in 259 gemeenten (oktober 2017). De lokale stichtingen bepalen wat ze wel en niet vergoeden.

Tot slot merken we hier nog op dat ouders strikt genomen geen alternatief hoeven te zoeken als ze de bijdrage niet kunnen betalen, omdat de ouderbijdrage vrijwillig is; ouders zijn niet verplicht om de bijdrage te betalen.

Voor- en nadelen van de scenario's

4

4 Voor- en nadelen van de scenario's

De input voor dit hoofdstuk komt grotendeels uit de gesprekken met de stakeholders. De voor- en nadelen van de verschillende scenario's bespreken we via de aspecten en niet per scenario. Enerzijds is dat om een praktische reden: om te voorkomen dat we te veel in herhaling vallen. Anderzijds biedt het ons de mogelijkheid om per aspect te kunnen laten zien wat de gevolgen zijn van de verschillende scenario's. Dat is belangrijk, omdat we uit de gesprekken weten dat stakeholders aan aspecten verschillend gewicht geven.

Na de bespreking van de gevolgen per aspect gaan we in op het draagvlak voor de verschillende scenario's onder de stakeholders.

4.1 Toegankelijkheid van de school

Geen van de organisaties waarmee we hebben gesproken wil dat de financiële situatie van de ouders van de leerling bepalend is voor de *toegankelijkheid* van de scholen: "Geld mag nooit de reden zijn dat een kind niet wordt toegelaten op een school". Dat geldt niet alleen voor de huidige situatie, maar ook voor de andere denkbare scenario's.

Verschillende stakeholders vrezen dat, als de ouders de hoogte van de bijdrage bepalen, de draagkracht van betergesitueerde ouders de norm kan worden bij de bepaling van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage en dus, bedoeld of onbedoeld, de drempel voor de toegang tot de school verhoogt. Een inkomensafhankelijke ouderbijdrage kan volgens enkele stakeholders een 'sociale' oplossing zijn, maar kent verschillende praktische bezwaren (administratielast, privacy).

Alleen de afschaffing van de vrijwillige bijdrage zou een duidelijk positief effect kunnen hebben op de toegankelijkheid van het onderwijs wanneer afschaffing betrekking heeft op de vrijwillige ouderbijdrage en de aanvullende vrijwillige bijdragen die de school in rekening brengt. In iets mindere mate kan dit ook gelden voor maximering.

4.2 Participatie aan activiteiten

In de huidige situatie komt het voor dat leerlingen van wie ouders de bijdrage niet betalen worden uitgesloten van *deelname aan activiteiten* waarvan de school zegt dat deze worden gefinancierd vanuit de vrijwillige ouderbijdrage. Door deze aanvullende voorwaarde ("Je kind doet alleen mee als je betaalt") komt de vrijwilligheid van de bijdrage in het gedrang ("Hoe vrijwillig is het als niet betalen leidt tot uitsluiting van je kind?"). Geen van de partijen die we hebben gesproken vindt dat een wenselijke situatie.

Er zijn twijfels of de andere scenario's een einde brengen aan dergelijke praktijken. Zo ziet in Vlaanderen slechts een kwart van de directeuren in het basisonderwijs dat er sinds de invoering van de maximumfactuur meer kinderen uit kansarme gezinnen deelnemen aan 'betalende' activiteiten, terwijl een meerderheid ervan overtuigd is dat het aantal betalingsproblemen niet is afgenomen (GO!, 2011, p. 6).

4.3 Schoolkosten

De vrijwillige ouderbijdrage *sec* is zeker in het vo verhoudingsgewijs een kleine post binnen het geheel aan schoolkosten. Er kunnen echter andere, aanvullende bijdragen aan ouders worden gevraagd die formeel vrijwillig zijn of die zich in een grensgebied bevinden.¹² Door deze posten kunnen de schoolkosten voor ouders behoorlijk oplopen. Bij elk scenario is een fundamentele vraag welke kosten die de school naast de vrijwillige ouderbijdrage in rekening brengt vrijwillig zijn. De discussie hierover moet los van de keuze voor een van de scenario's worden gevoerd.

¹² Neem bijvoorbeeld ICT: de discussie of de iPad een informatiedrager is of toch een leermiddel.

We weten dat in Vlaanderen de meeste directeuren positief staan tegenover het principe van de maximumfactuur. Bij een evaluatie van de maximumfactuur, enkele jaren na de invoering, menen ze in meerderheid dat het helpt de schoolkosten voor ouders te beheersen (GO!, 2011, p.3). Ook afschaffing van de ouderbijdrage zou een dergelijk effect kunnen hebben. Verschillende stakeholders zijn echter bang dat bij maximering het maximumbedrag ook het normbedrag wordt.

Door het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage is het in de huidige situatie formeel aan de ouders of zij deze bijdrage betalen of niet. Een inkomensafhankelijke ouderbijdrage kan als effect hebben dat de lasten naar draagkracht worden verdeeld. Het scenario waarin ouders de bijdrage bepalen, verschilt in dit opzicht weinig van de vrijwillige ouderbijdrage.

4.4 Transparantie

Verschillende stakeholders wijzen erop dat de regels van de huidige vrijwillige ouderbijdrage niet altijd bij scholen bekend zijn. Ook ouders weten lang niet altijd wat hun rechten zijn. Vrijwel alle stakeholders menen dat de huidige systematiek, mits iedereen zich daaraan zou houden, voldoende garanties voor transparantie in zich heeft. Het probleem is dus de naleving en de al eerder genoemde onduidelijkheid over welke posten die de school in rekening brengt vrijwillig zijn. Andere scenario's zijn, onder dezelfde condities, niet meer of minder transparant. Maximering en afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage kunnen wel meer duidelijkheid creëren.

In de huidige praktijk zoeken scholen volgens verschillende stakeholders soms de randen op en gaan ze daar in enkele gevallen ook overheen. Niet elke school is duidelijk over de vrijwilligheid van de bijdrage. Scholen die de vrijwilligheid wel expliciet benoemen, kunnen de ouders dermate achter de broek zitten om toch te betalen dat deze de bijdrage niet als vrijwillig ervaren. Scholen kunnen de beleving van vrijwilligheid ook ondermijnen door expliciet te melden dat er consequenties zijn verbonden aan het niet betalen van de bijdrage (bijvoorbeeld dat de leerling wordt uitgesloten van activiteiten).

Stakeholders hebben de indruk dat scholen onduidelijk zijn uit angst dat ze de bijdrage anders mislopen. Anderen wijzen erop dat het, zeker in het basisonderwijs, in de begroting van de school om een relatief klein bedrag gaat.

4.5 Vrijwilligheid

Stakeholders hechten veel belang aan de vrijwilligheid van de ouderbijdrage, maar verschillende van hen vragen zich af of deze vrijwilligheid in de praktijk ook zo wordt beleefd. Al op verschillende plaatsen in deze notitie stellen we dat scholen er niet altijd helder over zijn dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Een deel van de scholen benadert ouders actief om ze tot betaling aan te zetten en soms worden kinderen uitgesloten van deelname aan de activiteiten. Deze uitsluiting plaatst de ouder voor een dilemma: het is een lastige keuze om de vrijwillige ouderbijdrage niet te betalen als de consequentie daarvan is dat je kind wordt uitgesloten van een activiteit.

In het kader van maximering merkt een van de stakeholders op dat zijn organisatie bang is dat een maximum ook gelijk de norm wordt. Dit zou een ongewenst neveneffect zijn. Voor sommige ouders is elk bedrag per maand te veel. Om deze reden moeten er mogelijkheden blijven om van de betaling van de ouderbijdrage af te kunnen zien.

Buiten de afschaffing van de ouderbijdrage, is de vraag of de ouderbijdrage vrijwillig is dus bij ieder scenario relevant. De stakeholders zijn er unaniem over: de ouderbijdrage hoort vrijwillig te blijven.

4.6 Inspraakmogelijkheden

Een van de stakeholders merkt op dat scholen het argument dat de MR heeft ingestemd regelmatig gebruiken om de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage te legitimeren. Ze stelt dat de inspraak formeel goed is geregeld, maar geen waarborg is tegen excessen. Ouders bepalen samen met de school de hoogte van de ouderbijdrage en kunnen instemmen met elk bedrag dat ze redelijk vinden, terwijl dat bedrag voor andere ouders te hoog gegrepen kan zijn.¹³ Dit gaat op voor alle scenario's behalve maximering waar de bijdrage die de school kan vragen begrensd is en afschaffing van de ouderbijdrage.

4.7 Het aanbod aan activiteiten

Hoewel de hoogte van het budget dat de school met de vrijwillige ouderbijdrage ter beschikking krijgt door verschillende stakeholders wordt gerelativeerd, verwachten de meeste stakeholders dat maximering of afschaffing de mogelijkheden van de scholen om buitencurriculaire activiteiten aan te bieden zal beknotten. Onderzoek in Vlaanderen wijst erop dat Basisscholen sinds de invoering van de maximumfactuur minder activiteiten voor hun leerlingen organiseren dan daarvoor.¹⁴ De verwachting is dat de andere scenario's een min of meer neutraal effect hebben op het aanbod van activiteiten.

4.8 De uitvoeringspraktijk

Maximering en afschaffing van de ouderbijdrage vereisen een wijziging van de huidige regelgeving omdat hierin geen afspraken zijn vastgelegd over de hoogte van de ouderbijdrage. De inkomensafhankelijke ouderbijdrage zien we al in de praktijk (binnen de huidige regelgeving), maar mocht dit norm worden, dan zal ook dat moeten worden vastgelegd in de regelgeving. Dat geldt overigens ook voor het scenario waarin ouders zelf bepalen welke bijdrage ze willen betalen.

Verschillende stakeholders vragen zich af of het nodig is om de regelgeving aan te passen. Ze menen dat de huidige regels rond de vrijwillige ouderbijdrage volstaan, mits ze worden nageleefd. Het bestrijden van de excessen zou dan meer een kwestie zijn van goede afspraken maken over wat de school aan ouderbijdrage kan vragen, wellicht op sectoraal niveau, en van handhaving indien zich excessen voordoen. Anderzijds stellen, deels dezelfde, stakeholders dat maximering en afschaffing meer duidelijkheid kunnen bieden.

Hierboven is al opgemerkt dat maximering en afschaffing van de ouderbijdrage kunnen leiden tot verschraling van het aanbod. Scholen stellen de ouderbijdrage niet te kunnen missen. Verschillende stakeholders vragen zich af of scholen moeten worden gecompenseerd om dergelijke verschraling te voorkomen. Zeker in het vo kan het om behoorlijke bedragen gaan. Het is de vraag of maximering of afschaffing van de ouderbijdrage flankerend beleid nodig maakt. In Vlaanderen is dat overigens wel gebeurd, basisscholen ontvangen een bedrag per leerling van de overheid.

Specifiek over de inkomensafhankelijke ouderbijdrage merken stakeholders op dat de administratieve lasten van de scholen kan vergroten. Over het scenario waarin ouders beslissen hoe hoog de bijdrage wordt en waaraan deze wordt besteed, wordt gezegd dat de school pas laat weet waar ze aan toe is.

4.9 Privacy

Privacy speelt wanneer de betaling van de ouderbijdrage afhankelijk is van de hoogte van het inkomen van de ouders. Dat geldt zeker voor het scenario waarin de ouderbijdrage afhankelijk wordt gesteld van

¹³ Vergelijkbaar met het argument tegen het scenario waarin ouders de ouderbijdrage bepalen in paragraaf 4.1.

¹⁴ 10 procent minder eendaagse schooluitstappen, 4% minder culturele en educatieve activiteiten, 4% minder specifieke sportactiviteiten. 10 procent minder meerdaagse uitstappen (Van Landeghem, Vandenbergh, & Van Damme, 2011).

het inkomen van de ouders, maar ook bij de andere scenario's waarin ouders die de ouderbijdrage niet kunnen opbrengen een beroep kunnen doen op een vorm van ondersteuning hierbij. Alleen een volledige afschaffing van de ouderbijdrage is 'privacyneutraal'.

4.10 Overige aspecten

In Nederland hechten we veel belang aan de diversiteit van het onderwijs. Scholen kennen veel vrijheid in de keuze voor een onderwijsconcept¹⁵ en bieden vaak activiteiten aan die passen bij dat concept. In de bekostiging van het onderwijs wordt geen rekening gehouden met aanvullende kosten die dergelijke onderwijsconcepten met zich mee kunnen brengen. Scholen kunnen deze kosten doorrekenen aan ouders. Maximering of afschaffing van de bijdrage kan scholen daarom beperken in het ten uitvoering brengen van hun concept.

In de huidige situatie hebben de scholen de vrijheid om zelf te bepalen welke extracurriculaire activiteiten ze willen financieren met de ouderbijdrage en hoe hoog de bijdrage is die ze daarvoor aan de ouders vragen. Verschillende stakeholders merken op dat maximering en afschaffing van de ouderbijdrage raken aan de autonomie van de school.

4.11 Draagvlak per scenario

De huidige regeling kent haar beperkingen, maar stakeholders verwachten dat veel van deze beperkingen zijn op te heffen door meer duidelijkheid te creëren over wat er onder de vrijwillige bijdrage valt en door handhaving op transparantie en vrijwilligheid.

Maximering kan bij verschillende aspecten een positief effect hebben, maar is niet per se het favoriete scenario van de stakeholders: er zijn voor- maar ook tegenstanders. Het belangrijkste pluspunt is dat maximering duidelijkheid verschaft. Nadelen zijn dat scholen mogelijk minder activiteiten gaan organiseren en dat het de scholen wat vrijheid ontnemt.

Over de andere scenario's zijn de stakeholders minder enthousiast.

Enkele stakeholders staan wel sympathiek tegenover een bijdrage naar draagkracht, maar de meesten zien vooral bezwaren tegen de inkomensafhankelijke ouderbijdrage: het kan tot grotere verschillen tussen de scholen leiden, het legt meer druk op de administratie van de school, ouders moeten open zijn over de inkomsten van het gezin en er zullen ouders blijven die de bijdrage niet kunnen betalen. Dat laatste geldt ook voor het scenario waarin ouders bepalen hoe hoog de ouderbijdrage wordt. Bovendien vrezen stakeholders dat dit scenario leidt tot grotere verschillen tussen scholen.

De afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage is positief in de zin dat het meer duidelijkheid biedt en dat het ouders minder belast. Stakeholders wijzen echter vooral op de vershraling van het aanbod aan activiteiten als gevolg van de afschaffing van de ouderbijdrage. Deze vershraling kan alleen worden tegengegaan als de school op een andere manier aan de benodigde middelen kan komen.

¹⁵ Denk bijvoorbeeld aan innovatief onderwijs, tweetalig onderwijs, internationalisering.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Literatuurlijst

5

5 Literatuurlijst

- Berg, van den, et al. (2016). *Schoolkostenmonitor 2015-2016*. Utrecht: SEO Economisch Onderzoek en Oberon.
- De Vos, H., Van Landeghem, G., Veyt, T., & Van Damme, J. (2011). *De maximumfacturen in het basisonderwijs: Gesprekken met directies en verbanden met schoolkenmerken*. Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, 139p.
- Gemeente Amsterdam (2015). Diversiteit in het basisonderwijs. Brief aan de gemeenteraad. 30 september 2015.
- Gemeente Amsterdam (2017). Ouderbijdrage in het onderwijs. Brief aan de Amsterdamse scholen. 23 maart 2017.
- Gemeente Amsterdam (2017a). Voortgang 'Diversiteit in het basisonderwijs'. Brief aan de raadcommissie Jeugd & Cultuur 11 april 2017.
- Gemeente Amsterdam (2017b). *Bijlage 1. Evaluatie pilot vrijwillige ouderbijdrage/Stadspas in Ho-landrecht – juni 2017*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Gemeente Amsterdam (2017c). Evaluatie en uitbreiding van de stadspaspilot vrijwillige ouderbijdrage. Brief aan de leden van de raadscommissie Werk en Economie en de raadscommissie Jeugd en Cultuur. 19 juli 2017.
- GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (2011). *De maximumfactuur in het basisonderwijs: Visie-tekst van het GO!*
- Inspectie van het Onderwijs (2010). *De vrijwillige ouderbijdrage in het voortgezet onderwijs 2008/2009*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2012). *Veelgestelde vragen over Ouderbijdragen aan Schoolkosten in het VO – 1 juli 2012*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2012a). *Vrijwilligheid ouderbijdragen bewust gemaakt*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2014). *De vrijwillige ouderbijdrage in het primair onderwijs 2013/2014*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2017). *Onderwijsverslag. De Staat van het Onderwijs 2015-2016*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2017a). Ouderbijdrage en digitale leermiddelen. Brief aan de besturen voortgezet onderwijs. 24 mei 2017.
- Ministerie van OCW (2003). *De ouderbijdrage: verplicht vrijwillig*. Den Haag: ministerie van OCW.
- Ministerie van OCW (2014). *Schoolkosten en onderwijstijd. Informatie voor ouders en leerlingen in de medezeggenschapsraad in het voortgezet onderwijs*. Den Haag: ministerie van OCW.
- Nibud (2017). *Geldwijzer. Kinderen & Scholieren - 2017*. Utrecht: Nibud.
- Nibud (2017a). *Nibud minimum-voorbeeldbegrotingen 2017*. Utrecht: Nibud.
- OECD (2014). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*. OECD Publishing.
- Ouders & Onderwijs (2016). *Maandbericht, september 2016*. Utrecht: Ouders & Onderwijs.
- Ouders & Onderwijs (2017). *Maandbericht, april 2017*. Utrecht: Ouders & Onderwijs.
- PO-raad (2017). *Nú investeren in onderwijs van morgen: Manifest voor ICT in het funderend onderwijs*. Utrecht: PO-raad.
- Regeringskansliet, Ministry of Education and Research (2008). *Funding the Swedish school system. Fact sheet*. Stockholm: Ministry of Education and Research.
- SEO (2016). *Schoolkostenmonitor 2015-2016*. Amsterdam: SEO Economische Onderzoek.
- SP (2016). Niet betaald? Uw kind krijgt geen sinterklaascadeautje. De vrijwillige ouderbijdrage in Amsterdam. Amsterdam: SP.
- Van den Brande, M., Secretaris-generaal VVKBaO (2012). Maximumfactuur voor basisscholen aangepast. In: *Forum*, januari 2012, p. 13-15.
- Van Herpen, C. E. M., Schut, R., Simons, P. R. J., Verbeeten, H. M. J. M., & Zuylen, J. G. G. (2013). Digitale Didactiek. In: *Onderwijsvernieuwing*, ISSN: 1876-0872.
- Van Landeghem, G., Vandenbergh, N., & Van Damme, J. (2011). *Culturele activiteiten, sport en uitstapen in het basisonderwijs voor en na het invoeren van de maximumfacturen*. Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, 31p.
- Vergeer, F. & Bosman, M. (2004). *Onwijs duur onderwijs!: Uitkomsten van de enquête naar de schoolkosten*. Den Haag: SP.

Vlaams Parlement (2011). Voorstel van resolutie van de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten, Fientje Moerman en Ann Brussee, de heren Boudewijn Bouckaer en Lode Vereeck en mevrouw Patricia de Waele betreffende het aanpassen van de regeling van de maximumfactuur in het basisonderwijs. Brussel: Vlaams parlement.

Vlaamse Onderwijsraad (2011). *Advies maximumfactuur in het basisonderwijs*. Brussel: Vlaamse Onderwijsraad.

Internet (juni-oktober 2017)

Focus Online (14-08-2012). So viel kostet ein Schuljahr.

http://www.focus.de/familie/schule/schulstart/schulstart/eltern-zahlen-hohe-nebenkosten-fuer-die-schule-teures-schuljahr_id_2113181.html

GO!-ouders (geen datum). Standpunt schoolkosten. <http://www.go-ouders.be/standpunt-schoolkosten>

Knack (06-02-2017). Kinderrechtencommissaris wil maximumfactuur ook in secundair onderwijs.

<http://www.knack.be/nieuws/belgie/kinderrechtencommissaris-wil-maximumfactuur-ook-in-secundair-onderwijs/article-normal-811105.html>

De Morgen (10-10-2016). Partijen verdeeld over (on)zin van maximumfactuur in secundair onderwijs.

<https://www.demorgen.be/binnenland/partijen-verdeeld-over-on-zin-van-maximumfactuur-in-secundair-onderwijs-bced7552/>

NOS (05-09-2016). Beperk ouderbijdrage om uitsluiting te voorkomen. <http://nos.nl/artikel/2129967-beperk-ouderbijdrage-om-uitsluiting-te-voorkomen.html>

NOS (28-01-2017). Laptop vergroot ongelijkheid in het onderwijs. <http://nos.nl/artikel/2155380-laptop-vergroot-ongelijkheid-in-het-onderwijs.html>

NRC (27-05-2017) Sommige kinderen mogen niet mee op schoolreisje

<https://www.nrc.nl/nieuws/2017/05/27/sommige-kinderen-mogen-niet-mee-op-schoolreisje-9815960-a1560347>

NRC (22-08-2017) Gelijkheid op school is een gratis smartphone.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2017/08/22/gelijkheid-op-school-is-een-gratis-smartphone-12617109-a1570803>

NRC (17-10-2017) Gids wijst armen op geldpotjes. <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/16/gids-wijst-armen-op-de-geldpotjes-13527629-a1577486>

Ouders en onderwijs (geen jaartal). Ouderbijdrage digitale leermiddelen.

<https://www.oudersonderwijs.nl/op-school/financien/vrijwillige-ouderbijdrage/ouderbijdrage-digitale-leermiddelen/>

Ouders van nu (geen jaartal). Is de vrijwillige ouderbijdrage verplicht?

<https://www.oudersvanu.nl/kind/school/vrijwillige-ouderbijdrage/>

Het Parool (30-06-2016). Amsterdamse ombudsman: Vrijwillige ouderbijdrage moet anders.

<https://www.parool.nl/amsterdam/amsterdamse-ombudsman-vrijwillige-ouderbijdrage-moet-anders~a4330618/>

Het Parool (27-10-2016). Amsterdamse scholen vragen ouderbijdrage tot ruim 2000 euro.

<https://www.parool.nl/amsterdam/amsterdamse-scholen-vragen-ouderbijdrage-tot-ruim-2000-euro~a4403514/>

Marjolein Ploegman (2016) *Vrijwillige ouderbijdrage en segregatie, onderwijs innovatie en vrijheid van onderwijs*. Gepubliceerd op <http://www.marjoleinploegman.nl/>

PO-raad (05-09-2016) Vrijwillige ouderbijdrage mag leerling schoolreisje niet onthouden

<https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/vrijwillige-ouderbijdrage-mag-leerling-schoolreisje-niet-onthouden>

PO-raad (23-03-2017) Gelijke kansen voor arme gezinnen? Maak ouderbijdrage overbodig!

<https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/gelijke-kansen-voor-arme-gezinnen-maak-ouderbijdrage-overbodig>

PvdA Rotterdam (27-05-2017) Stop de uitsluiting van kinderen via schooluitjes en het onderwijs!

<http://www.pvdarotterdam.nl/stop-uitsluiting-kinderen-schooluitjes-en-onderwijs/>

Radio 1 (07-02-2017). Moet er een maximumfactuur in het secundair onderwijs komen?

<https://radio1.be/moet-er-een-maximumfactuur-het-secundair-onderwijs-komen>

De Redactie.be (19-08-2016). Petitie om maximumfactuur voor middelbaar onderwijs te vragen.

<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/1.2746270#>

Salzburger Nachrichten (02-11-2016). Schulgeld durch die Hintertür darf nicht sein.

<http://www.salzburg.com/nachrichten/meinung/standpunkt/sn/artikel/schulgeld-durch-die-hintertuer-darf-nicht-sein-220468/>

De Standaard (06-02-2017). Er bestaat al een maximumfactuur secundair onderwijs (en ze wordt gemaakt). http://www.standaard.be/cnt/dmf20170206_02715488

VO-raad (01-09-2015) Hoe zit het met de vrijwillige ouderbijdrage? <https://www.vo-raad.nl/artikelen/32>

VO-raad (15-02-2017). Kamer wil limiet stellen aan vrijwillige ouderbijdrage <https://www.vo-raad.nl/nieuws/kamer-wil-limiet-stellen-aan-vrijwillige-ouderbijdrage>

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl